

CEZA HUKUKU

Ceza Hukukunun Amacı ve Fonksiyonu: *Ceza hukukunun amacı*, en kısa ifadesiyle toplumsal düzeni sağlayarak bireysel özgürlükleri ve hukuki değerleri korumak ve güvence altına almaktır. **Genel önleme**, bir anlamda masumlara karşı suç işledikleri takdirde cezalandırılacakları hususunda potansiyel suçlulara verilen bir gözdağıdır. **Özel önleme** amacı ise suçlunun cezalandırılmasına ve topluma yeniden kazandırılmasına hizmet eder. Ceza hukuku birbirine zıt gibi görünen ama aslında birbirini destekleyen iki işleve sahiptir. Bunlardan ilki cezalandırmak, ikincisi ise önlemektir. İlkine “cezalandırıcı fonksiyon”, ikincisine ise “koruyucu fonksiyon” denilmektedir. **Cezalandırıcı fonksiyon**, bir suçun işlenmesi hâlinde suçlunun cezasız kalmasını engellemek için vardır. **Koruyucu fonksiyon** ise suç işleyen failleri cezalandırmak suretiyle toplumu korumak ve diğer insanların da suç işlemesinin önüne geçmeyi amaç edinir

Yorum; hukuk kurallarının anlamını, kapsamını ve içeriğini somut olaya uygulamak için gerçekleştirilen faaliyettir. Ceza hukukunda niteliği bakımından yorum yöntemleri; *sözel, sistematik, tarihsel ve amaçsal yorum* olmak üzere dört ayrımda incelenmektedir. Mahkemenin kanun metnini esas alarak yaptığı yoruma “**lâfzi (sözel) yorum**” adı verilir. Buna karşılık maddenin anlamının kanundaki yerine göre tespit edilmesine “**sistematik yorum**”; kanunun gerekçesi, hazırlık dönemi, komisyon tartışmaları dikkate alınarak yapılan tespite ise “**tarihsel yorum**” denilmektedir. Kanunun amacının dikkate alınması suretiyle yapılan yorum ise “**amaçsal (teleolojik, gai) yorum**” olarak adlandırılmaktadır. Amaçsal yorum kendi içinde subjektif ve objektif yorum olarak ikiye ayrılır. Yasa koyucunun yasayı ihdas ederken neyi irade ettiğinin araştırılması “**subjektif yorum**” yöntemidir. Buna karşılık yasa koyucunun amacından öte yasanın içeriğinin ve özünün araştırılması ise “**objektif yorum**”u ifade eder.

Ceza hukukuna ve devletin suç politikasına hâkim olan prensipler ise esasen; “hukuk devleti ilkesi”, “hümanizm ilkesi”, “kusur ilkesi”, “kanunilik ilkesi”, “şahsilik ilkesi”, “adalet ve kanun önünde eşitlik ilkesi” ile “orantılılık ilkesi” biçiminde sıralanabilir

Mülkilik / Ülkesellik İlkesi: Mülkilik ilkesi, bir suçun kim tarafından işlendiğine bakılmaksızın işlendiği ülkede yargılanmasını ifade etmektedir. *Mesafe suçu* denilen bazı suçlarda hareket ve netice farklı ülkelerde meydana gelebilmektedir “Fiilin kısmen veya tamamen Türkiye’de işlenmesi veya neticenin Türkiye’de gerçekleşmesi hâlinde suç, Türkiye’de işlenmiş sayılır.” ifadesiyle karma görüşü benimsemiştir. *Seçimlik hareketli suçlarda* ise suçu oluşturan hareketlerin her birisi bağımsız suç oluşturmaktadır. Bu nedenle seçimlik hareketlerden en az birisinin kısmen veya tamamen Türkiye’de gerçekleştirilmesi hâlinde suç, Türkiye’de işlenmiş sayılacaktır. Ülke kavramı, *gerçek ülke ve farazi ülke* olarak ayrılmıştır. **Gerçek ülke**; ülkelerin kara sahası, hava sahası ve karasularıdır. Kara sahası, ülkelerin üzerinde egemenlik hakkını kullandığı kara parçasıdır. Karasuları; ikili veya çok taraflı anlaşmalarla belirlenen, kara sınırının bitiminden başlayarak denize doğru 6 ila 12 mil arasında bir mesafeyi kaplayan alandır. Hava sahası ise ülkelerin kara sahaları ile karasularının üzerindeki gökyüzüdür. Gerçek anlamda ülke kavramına dâhil olmayıp TCK’nın uygulanması bakımından bazı yerler de ülke sayılmıştır. Burada işlenen suçlar da kanun gereği Türkiye’de işlenmiş sayılır ve burada işlenen suçlar hakkında TCK uygulanır. Buna göre; • Açık denizde (herhangi bir ülkenin egemenliğinde olmayan uluslararası sular) ve bunun üzerindeki hava sahasında bulunan Türk deniz ve hava araçları: Türk deniz ve hava savaş araçları • Türkiye’nin kıta sahanlığında veya ekonomik bölgesinde tesis edilmiş sabit platformlar:

Diplomatlar: Diploması dokunulmazlığı; ilk kez 1815 tarihli Viyana Kongresi ile kabul edilen, bu dokunulmazlıktan yararlanan kişilerin yabancı ülkede bulundukları sırada yargılanmamalarına yönelik bir dokunulmazlıktır. Elçilik hizmetlileri (eğitmen, hizmetçi, garson, kavas, kapıcı, uşak, bahçıvan, şoför ve aşçı) ise yalnızca vergi avantajına sahiptir. Bu kişilerin diplomatik dokunulmazlıkları (yargı bağımsızlığı) yoktur. Konsolosluk memurlarının gözaltına alınmaları veya tutuklanmaları, ağır suç işleme hâllerinde mümkün olacaktır. Dolayısıyla konsoloslar ve konsolosluk çalışanları sınırlı bir muafiyetten faydalanacaktır.

Hata, failin bilgisizliği ya da fiilinin haksızlık içeriğine ilişkin değerlendirmesinde düştüğü yanılğı nedeniyle dış dünyada istemediği bir neticeye yol açması veya istediği neticeyi meydana getirememesidir.

Ceza hukukunda hatanın iki görünüm şekli vardır. İlk olarak failin suçun unsurlarına ilişkin bilgisizliği nedeniyle hataya düşmesi söz konusu olabilir. Suçun unsurlarında meydana gelen bu hata, unsur veya tipiklik yanıl-

Sınav öncesinde son tekrar için hazırladığımız bu Gümüş Not;

Altın Notlar ve Altın Sorular’dan hazırlık yapan öğrencilerimizin anlayacağı şekilde kısaltılarak hazırlanmıştır.

www.akademiaof.com

gısı olarak adlandırılmaktadır. İkinci olarak, failin işlediği fiilin hukuk düzeni tarafından bir haksızlık olarak kabul edilip edilmediğinin değerlendirmesinde hataya düşmesi söz konusu olabilir. Bu durumda failin hatası, bilgisizlikten değil fiilin haksızlık teşkil edip etmediğine ilişkin değerlendirmesinden kaynaklandığından, bir değerlendirme hatası söz konusudur. Bu hata da haksızlık yanılığı veya yasak hatası olarak adlandırılmaktadır.

Failin kastını kaldıran hata hâlleri, suçun maddi unsurlarında, suçun nitelikli unsurlarında ve hukuka uygunluk nedenlerinin maddi şartlarında hata şeklinde üçe ayrılarak düzenlenmiştir.

Kusurluluğu etkileyen hata hâlleri ise kusurluluğu azaltan veya ortadan kaldıran nedenlerin maddi şartlarında hata ve haksızlık yanılığı (yasak hatası) şeklinde ikiye ayrılmıştır

Suçun maddi unsurları deyiminden a) Fail, b) Mağdur, c) Hareket, d) Netice, e) Nedensellik bağı, f) Nitelikli hâller, g) Suçun konusu anlaşılır.

Fail: Fail, suçun kanuni tanımında belirtilen fiili icra eden kişidir. Bir kimsenin suç faili olabilmesi için, a) insan olması ve b) yaşayan bir kişi olması gerekli ve yeterlidir. Suçlar, failinin kanuni tanımda önceden belirlenmiş bir özelliğe, vasa sahip olmasının gerekip gerekmemesine göre kendi içlerinde, a) herkes tarafından işlenebilen suçlar ve b) özgü suçlar diye ikiye ayrılır.

Herkes Tarafından İşlenebilen Suçlar, hareket yeteneğine sahip her gerçek kişi tarafından işlenebilen suçlardır.

Özgü Suçlar, herkes tarafından işlenemeyen, ancak ve ancak kanunda belirtilen sıfat ve niteliklere sahip kimselerin fail olabildiği suçlardır.

Mağdur, suçun işlenmesi ile birlikte hukuki menfaatleri ihlal edilen kişi veya kişilerdir. Bir suçun mağduru gerçek veya tüzel kişiler olabilirler. Bir kişi aynı suçun hem mağduru hem de faili olamaz.

Fiilin icrasının sürekliliğine göre: Suçlar, hareketin icrasının devam edip etmemesine göre ani ve mütemadi suç olarak ikiye ayrılır. Hareketin icrası veya neticenin meydana gelmesi ile birlikte hem tamamlanan hem de biten suçlara **ani suç** denir. Hareketin icrası ile birlikte suçun tamamlandığı ancak bitmediği, suçun icrasının belirli bir süre devam ettiği suçlara **mütemadi/kesintisiz suç** denir.

Hareketin icra şekline göre: Suçlar, suçu oluşturan hareketin icra şekline göre, icrai ve ihmali suç olmak üzere ikiye ayrılır. İhmali suçlar da kendi içerisinde, gerçek ve gerçek olmayan ihmali suç şeklinde ayrılır.

Gerçek ihmali suçlar, bir emre aykırı davranılmasıyla işlenen suçlardır.

Gerçek olmayan ihmali suçlar ise kural olarak icrai bir hareketle ihlal edilen bir yasak normun ihmali bir hareketle, yani hareketsiz kalarak ihlal edilmesiyle işlenen suçlardır.

Olası Kast: “Kişinin suçun kanuni tanımındaki unsurların gerçekleşebileceğini öngörmesine rağmen, fiili işlemesi hâlinde olası kast vardır.”

Olası Kastın Unsurları: Doğrudan kast gibi bilme ve isteme şeklinde iki unsurdan oluşur.

Olası Kastın Bilme Unsuru: Failin suçun kanuni tanımındaki unsurların gerçekleşebileceğinin öngörmüş olmasından ibarettir.

Olası Kastın İsteme Unsuru: Failin fiilini işlerken ortaya çıkacak neticeyi kabullenerek işlemesidir.

Olası Kastla İşlenemeyecek Suçlar: Ancak bir suçun kanuni tanımında a) “bilerek”, “bildiği hâlde”, “bilmesine rağmen” gibi ifadelerle yer verilmişse ya da b) hukuka aykırı olarak, haksız olarak ifadelerine yer verilmişse veya c) suç bir maksat suçuyorsa bu suç yalnızca doğrudan kastla işlenebilir.

Olası Kast ve Teşebbüs: Olası kastın isteme unsurunu kabullenme oluşturduğundan, bu suçlarda fail, fiilin meydana getirdiği neticeden sorumlu tutulur.

Hukuka uygunluk sebepleri, aslen hukuka aykırı olan bir fiili hukuka uygun hâle getiren sebeplerdir.

Bütün hukuka uygunluk sebepleri açısından geçerli ortak özellikler şunlardır. • Hukuka uygunluk sebepleri, kural olarak bütün suç tipleri açısından geçerlidir. • Hukuk düzeninin birliği ilkesi gereğince, hukuka uygunluk sebepleri, sadece ceza hukukundan değil, bütün hukuk düzeninden doğar. Bu nedenle düzenlenen kanun hükmünü icra, düzenlenen meşru savunma, hakkın icrası ve ilgilinin rızası hukuka uygunluk sebepleri dışında da hukuka uygunluk sebepleri bulunmaktadır. • Bir olayda birden fazla hukuka uygunluk sebebi bulunabilir.. •

Sınav öncesinde son tekrar için hazırladığımız bu Gümüş Not;

Altın Notlar ve Altın Sorular'dan hazırlık yapan öğrencilerimizin anlayacağı şekilde kısaltılarak hazırlanmıştır.

www.akademiaof.com

Suçun kanuni tanımına uygun bir fiile ilişkin hukuka uygunluk sebeplerinin bulunması fiilin icrasına başladığı andan itibaren hukuka uygun sayılması sonucunu doğurur. • Hukuka uygunluk sebeplerinin varlığı hâlinde fail hakkında beraat kararı verilir. • Hukuka uygunluk sebepleri, sonradan yapılacak değil; olay anındaki şartlara göre yapılacak bir değerlendirmeye tabi tutulur

Meşru Savunma: Gerek kendisine ve gerek başkasına ait bir hakka yönelmiş, gerçekleşen, gerçekleşmesi veya tekrarı muhakkak olan haksız bir saldırıyı o anda hâl ve koşullara göre saldırı ile orantılı biçimde defetmek zorunluluğu ile işlenen fiillerden dolayı faile ceza verilmez.” Meşru savunmanın şartları saldırıya ve savunmaya ilişkin şartlar olmak üzere ikiye ayrılır

Saldırıya ilişkin şartlar: a) Haksız bir saldırı olmalı, b) bu saldırı hukuken korunan bir hakka yönelmiş olmalı, c) saldırı, mevcut ya da gerçekleşmesi veya tekrarı muhakkak bir saldırı olmalıdır.

Mevcut saldırı, başlamış ve hâlen daha devam etmekte olan saldırıyı; **gerçekleşmesi muhakkak saldırı,** hazırlık hareketleri tamamlanmış ve icra hareketlerine başlanmak üzere olunan saldırıyı; **tekrarı muhakkak saldırı** ise önceden yapılmış bir saldırının icra hareketlerine yeniden başlanmasının kesin olduğu saldırıyı ifade eder.

Savunmaya ilişkin şartlar: a) Savunmada zorunluluk bulunmalı, b) savunma ile saldırı arasında orantılılık bulunmalı.

Savunma ile saldırı arasındaki orantılılık, haklarda, araçta ve konuda olmak üzere üçe ayrılır. Bunlardan haklarda orantılılık, saldırı hareketinin ihlale yöneldiği hakla savunma hareketinin ihlale yöneldiği hakkın orantılı olmasını ifade eder. Orantılılık eşitliği değil, denkliği ifade ettiğinden, hakların orantılı olmasından kasıt, söz konusu hakların koruduğu hukuksal değerlerin önem ve ağırlık bakımından denk olmasıdır

Verilen emrin hukuka aykırı olması ancak suç teşkil etmemesi: Hiyerarşik bir ilişki içerisinde astın aldığı emir açısından üçlü bir ihtimal söz konusudur. a) Emrin hukuka uyum olması, b) Emrin hukuka aykırı olması ama suç teşkil etmemesi ve c) Emrin hem hukuka aykırı olması hem de suç teşkil etmesi.

Emrin Hukuka Aykırı Olması Ancak Suç Teşkil Etmemesi: Üstten aldığı emrin yönetmelik, tüzük, kanun veya anayasa hükümlerine aykırı olduğunu gören ast, aldığı emrin hukuka aykırılığını üste bildirmelidir. Dolayısıyla hukuka aykırı bir emir alan asta, emre karşı dava açmak veya emri bir üst makama şikâyet etmek hakkı tanınmamış olup asta tanınan tek yetki emrin hukuka aykırılığını amire bildirmekten ibarettir. Bu durumda da üst, aynı emri yazılı olarak tekrar edip emrinde ısrar eder ve asttan yerine getirmesini isterse ast emri yerine getirmek durumundadır.

Emrin Hem Hukuka Aykırı Olması Hem de Suç Teşkil Etmemesi: Kanun koyucu, hiç kimsenin konusu suç teşkil eden bir emri yerine getiremeyeceğini ifade etmek suretiyle, konusu suç teşkil eden emrin yerine getirilmesi durumunda işlenen suçtan dolayı hem üstün hem de astın sorumlu olmasını hükme bağlamıştır

Haksız tahrik, kişinin haksız bir fiilin kendisinde meydana getirdiği hiddet (öfke, gazap) veya şiddetli elemin (üzüntünün) etkisiyle bu haksız fiili icra eden kimseye karşı suç işlemesi hâlinde cezasında indirim yapılmasını gerektiren genel nitelikte bir kusurluluğu azaltan sebeptir.

Haksız Tahrikin Şartları: Haksız tahrikin varlığının kabulü için, a) *haksız bir fiilin varlığı* b) *bu haksız fiilin kişide hiddet veya şiddetli elem meydana getirmesi* c) *bu hiddet veya şiddetli elem neticesinde suç işlenmesi* ve d) *tepki olarak işlenen bu suçun ilk haksız fiili icra eden kimseye karşı işlenmesi* şeklinde dört şartın gerçekleşmesi gerekir. Bu şartların varlığı hâlinde hâkim, haksız tahrikin varlığını resen (görevi gereği) nazara alır.

Yaş Küçüklüğünün Ceza Sorumluluğuna Etkisi: Ceza kanunlarının uygulanmasında çocuk; henüz on sekiz yaşını doldurmamış kişidir. Bu nedenle on sekiz yaşını doldurmamış olması kaydıyla mahkeme kararı veya evlenme yoluyla ergin kılınmış kişiler de ceza hukuku bakımından çocuk sayılır. Kanun koyucu, yaş küçüklüğünün ceza sorumluluğuna etkisini çocuğun içinde bulunduğu yaş grubuna göre üç ayrı kategoride düzenlemiştir: a-) 0-12 yaş arası çocuklar, b-) 13-15 yaş arası çocuklar ve c-) 16-18 yaş arası çocuklar.

Fiili işlediği sırada 0-12 yaş aralığında olan çocukların ceza sorumluluğu: Suç teşkil eden fiili işlediğinde on iki yaşını doldurmamış olan çocukların ceza sorumluluğu yoktur. Bu kişiler hakkında ceza kovuşturması yapılamaz; ancak çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanabilir